

Voorkom misdiagnose en de gevolgen daarvan

Vroegtijdig en preventief

Er is al heel vaak en heel veel geschreven over hoe regelmatig het voorkomt dat een hoogbegaafd en hooggevoelig kind op de basisschool onvoldoende wordt gezien en gehoord in zijn kwaliteiten. We weten inmiddels wat de valkuilen van deze bijzondere combinatie kunnen zijn, zoals onderpresteren, erbij willen horen en daardoor niet willen opvallen omdat je dan anders bent, faalangst en een laag zelfbeeld.

door Margriet Schouten

Vaak ontstaat er door het niet herkennen van de (hoog)begaafdheid van een leerling al op de basisschool op cognitief gebied een discrepantie tussen verbaal en per formaal, waardoor leerkrachten op het verkeerde spoor komen. Het kost dan ongelofelijk veel energie en overtuigingskracht om de leerkracht te laten inzien dat er wel degelijk sprake kan zijn van een slimme leerling. Soms komt het zelfs voor dat de leerkracht als advies geeft: dit kind moet naar het speciaal onderwijs. In mijn jarenlange praktijkervaring maak ik deze situaties helaas te vaak mee, vandaar dat ik mijn zorg deel. Het is beter om preventief aan de slag te gaan dan om problemen in een later stadium op te moeten lossen. Helaas zijn de meeste casussen die ik in de praktijk krijg al door heel veel negatieve ervaringen met school en soms ook de hulpverlening het stadium van preventief kunnen werken allang voorbij.

De casus die ik hier beschrijf gaat over een jongen van acht jaar. Zijn naam is Dylan en hij wordt bij mij in de praktijk aangemeld wegens agressief en onaangepast gedrag in de klas. School heeft hem tijdelijk verwijderd. De doorverwijzing komt vanuit het dorpsteam. De ouders staan niet helemaal achter de doorverwijzing, maar zien wel in dat Dylan zich nu absoluut niet fijn voelt. Moeder geeft aan dat ze zich totaal niet herkent in wat de school zegt te zien: een jongen die niet meedoet in de klas, vaak gewoon wegloopt, die achterloopt met rekenen en weigert om hierbij geholpen te worden en die de rust in de klas verstoort door zijn onaangepaste gedrag. Hij heeft in de gang verf op de muur gesmeerd en stoelen kapot gegooid. School zit met de handen in het haar.

Als ik de intake doe met beide ouders, vertellen ze dat ze met hun oudere zoon ook al problemen hebben gehad op deze school. Jayden zit inmiddels op het middelbaar onderwijs, maar heeft het op de basisschool ook moeilijk gehad. Hij had de leerkracht altijd door en sprak dit ook uit, had moeite met gezag en wilde op zijn manier leren. Dat mocht niet, hij moest zich aanpassen aan het (school)systeem en dat weigerde hij. Jayden is in groep 8 getest en bleek hoogbegaafd te zijn. Moeder vraagt zich terecht af: is Dylan dit ook? Wat maakt dat ook haar tweede kind zich niet fijn voelt op school?

Als we het familiesysteem onderzoeken zien we een enorme focus op gelijkheid en rechtvaardigheid. Vader is van Afrikaanse afkomst en is in Amerika geboren. Zijn hele familie heeft jarenlang gevochten voor gelijkheid en rechtvaardigheid. Vader is uiteindelijk in Nederland gaan wonen omdat hij hoopte dat vrijheid van meningsuiting en mogen zijn wie je bent hier hoog in het vaandel zouden staan, maar daar is hij teleurgesteld in geraakt. We zien bij beide ouders een enorme behoefte aan erkenning om te mogen zijn wie je bent. Beide ouders zijn ook slim genoeg om de onrechtvaardigheden in een (school)systeem te zien en te benoemen. Ze beschrijven dat ze met hun oudste zoon in een enorme strijd met school zijn terechtgekomen omdat de hoogbegaafdheid van Jayden – ondanks de test – nooit is onderkend. We ontdekken dat beide kinderen hun ouders misschien op een onbewuste laag met deze strijd aan het helpen zijn. Vader is inmiddels arbeidsongeschikt verklaard wegens een progressieve spierziekte en moeder moet zich voor haar

samenwerken

gevoel nu voor twee laten gelden. Het zou dus zomaar kunnen dat beide kinderen het gevecht met de maatschappij en het systeem voortzetten. Dit zijn mooie bewustwordingen voor de ouders en ze gaan hier met systemische oudercoaching en traumabegeleiding mee aan de slag om oude onbewuste dynamieken los te laten.

Ik ga gelijktijdig met Dylan aan de slag. In eerste instantie zie ik een teruggetrokken jongen die zijn tanden letterlijk op elkaar houdt en zichzelf ook zo tekent. Naast de individuele sessies gaat Dylan één keer per week naar de paardencoach. We zien een superslimme jongen die heel veel weet van wat er in de wereld speelt, maar die alles van binnen verwerkt en weinig emoties laat zien. Hij is het tegenovergestelde van zijn oudere broer.

Dylan ontdooit langzamerhand. We besluiten in overleg met zijn ouders te kijken waar hij nu staat op cognitief gebied en de uitslag van de IQ-test verbaast ons allemaal: op perfoormaal gebied scoort hij laag, op verbaal gebied scoort hij superhoog op woordbegrip, maar het binnen de tijd onder woorden brengen lukt moeilijk. Als we enkel op de IQ-test zouden afgaan, komt hij op het niveau zwakbegaafd. Dit correspondeert totaal niet hoe zijn ouders en wij Dylan zien! Samen met een coach (een voormalig IB-er die kinderen met een leerachterstand begeleidt, zie www.onwijswijs.nl) gaan we aan de slag om te kijken waar de hiaten op rekengebied zitten. Dit lukt heel gemakkelijk doordat Dylan door corona thuis moet werken. In vier maanden komen we erachter dat Dylan op rekengebied niet heeft geleerd om te automatiseren; hij rekent nog op zijn vingers. Ook de tafels zijn niet geïnternaliseerd. Uit de coaching blijkt dat Dylan heel erg visueel is ingesteld en dat het op deze manier aanreiken van de rekenstof fantastisch werkt. Dylan maakt enorm grote sprongen, niet alleen op cognitief gebied maar ook op sociaal-emotioneel gebied. Hij uit zich meer bij anderen en minder bekenden, hij vertelt over zichzelf en over wat er om hem heen gebeurt. Hij vertelt ook over school: dat de juf denkt dat hij dom is en dat zij hem als een klein kind behandelt en dat hij daardoor erg boos is en geen zin heeft om dom werk te doen. Hij geeft aan dat hij zich ook niet veilig voelt in de klas en dat hij het liefst naar een hogere groep zou willen, omdat daar een vriendje zit dat hem wel begrijpt.

Gedurende de begeleiding (individuele sessies, paardencoaching en leerondersteuning) informeren we de school steeds over de vorderingen van Dylan. Een transparante samenwerking tussen ouders/kind, hulpverlener en school vind ik namelijk heel erg belangrijk. Helaas gaat de samenwerking moeizaam, en dat is ook wel begrijpelijk als je weet dat er heel veel gevraagd wordt van de leerkrachten die gedurende de coronamaat-

gelen vanuit huis lesgeven. Als Dylan uiteindelijk weer gedeeltelijk naar school mag, geeft hij bij de leerkracht aan dat hij liever individueel onderwijs wil krijgen en dat hij de lesstof het liefst op een andere manier aangeboden wil krijgen (via filmpjes en visuele opdrachten). Hoe ontzettend knap van Dylan dat hij aangeeft wat hij nodig heeft!

Helaas reageert de leerkracht minder enthousiast, dus wordt het tijd voor een overleg. Samen met de ouders organiseren we een groot overleg, waarbij het schoolondersteunend samenwerkingsverband ook is uitgenodigd. De school geeft aan dat ze veel te bang zijn dat Dylan weer de oude weg in gaat slaan. Dylan heeft zelf een YouTube-filmpje

gaafd. De uitleg dat hij hoogbegaafd en hooggevoelig is en door zijn (trauma)negatieve ervaringen op school en het trauma bij de ouders nog niet tot bloei kan komen, wordt niet onderkend of misschien niet begrepen.

De ouders gaan niet akkoord met deze veronderstelling van school en willen graag dat hun zoon kan laten zien wat hij kan. Dylan gedraagt zich goed en laat een enorm stijgende lijn zien in de leercurve. Desondanks wordt Dylan steeds bij de zwakbegaafde leerlingen gezet. Een nieuwe door de ouders geïnitieerde IQ-test bij een bureau dat gespecialiseerd is in hoogbegaafdheid toont een compleet ander beeld: Dylan komt uit op een

gemaakt over wat hij de afgelopen periode heeft geleerd, ouders en de praktijk verklaren en leggen uit wat we hebben gedaan. Ook kaarten we de onveiligheid aan die Dylan in de klas voelt. Tot onze grote verbazing wordt hier niet op ingegaan. School is alleen geïnteresseerd in de afgenomen IQ-test. De hypothese die versterkt is door de coaching van Dylan wordt van tafel geveegd: Dylan is niet hooggevoelig hoogbegaafd, maar zwakbe-

gaafd. Als deze uitslag aan school wordt aangereikt, wordt de test afgedaan met: 'Als je maar betaalt krijg je vanzelf de uitslag die je wilt.' Nieuwe overleggen tonen aan dat de school vast wil blijven zitten in hun fixed mindset van zwakbegaafdheid. Voor de ouders is dit niet acceptabel. Ze zien ook dat de veiligheid in de klas voor Dylan tekortschiet en dat er geen fijne relatie met de leerkracht is.

Dylan geeft aan dat hij niet meer op deze school wil blijven en zijn ouders kijken naar een andere school waar meer aandacht voor hoogbegaafdheid is. De aanmelding en het gesprek met de ouders verlopen prima. Er is alleen nog een warme overdracht nodig van de oude school met de nieuwe school. Helaas komt die warme overdracht er niet en krijgen de ouders van de nieuwe school te horen dat Dylan een complexe agressieve leerling is die op zwakbegaafd niveau functioneert en dus niet wordt aangenomen. Op drie andere scholen wordt Dylan ook afgewezen. Met veel moeite wordt Dylan uiteindelijk op een school geplaatst die een uur rijden is, wat een extra belasting voor de ouders is. Maar Dylan zit nu op zijn plek: in de topklas die tevens een combi-klas is van groep 6, 7 en 8.

Helaas is deze casus niet het mooiste voorbeeld van hoe samenwerking versterkend kan werken en hoe het buiten de kaders naar een hooggevoelig hoogbegaafd kind durven kijken bij veel scholen nog in de kinderschoenen staat.

Wat leert deze casus ons nu wat er beter zou kunnen?

We zouden eigenlijk anders moeten durven kijken, zodat schrijnende gevallen als bij Dylan kunnen worden voorkomen. Vroeg erbij zijn werkt preventief en voorkomt dat problemen of vragen groter worden. Daarom ben ik van mening dat vroegsignalering een belangrijk thema zou moeten zijn in groep 1 en 2 van de basisschool (het allerbeste is zelfs als vroege signalering al in de kinderopvang plaatsvindt!). Dit betekent dat leerkrachten kennis dienen te hebben van hooggevoeligheid en hoogbegaafdheid en de signalen moeten kunnen herkennen. Signaleren begint met kijken en luisteren naar kinderen en hun ouders. Een open blik en open mind zijn hiervoor een eerste voorwaarde. Vooral bij hooggevoelige en hoogbegaafde kinderen is het belangrijk om altijd breed te kijken. Ik pleit ervoor om ervaringsdeskundigen in te zetten bij de signalering. Ervaringsdeskundigen kunnen ouders zijn die zelf ook hoogbegaafd zijn en die zichzelf kennen en herkennen in een hoogbegaafd kind. Ze kunnen dan samenwerken met leerkrachten die zich theoretisch in hooggevoeligheid en hoogbegaafdheid hebben verdiept. Kennis uit een boekje is belangrijk, maar wat het beste werkt is een hooggevoelige hoogbegaafde (ouder of leerkracht) te laten samenwerken met dit kind, omdat ze dezelfde taal spreken en elkaar gemakkelijker begrijpen, omdat ze op dezelfde manier snel en anders denken. Daarnaast is het superbelangrijk dat er een goede samenwerking is met de ouders, de buurtteams en de professionals in de klas. Preventief werken betekent ook dat we moeten samenwerken en meer vanuit diverse perspectieven moeten kijken. Samenwerken is niet altijd eenvoudig en er spelen verschil-

lende belangen. Soms belangen die niet in het belang van het kind zijn, maar in het belang van een (school)systeem of van het kostenplaatje: wie wat gaat betalen. We vergeten daardoor dat het meest noodzakelijke, het welzijn van een kind en zijn ouders, voorop staat. Neem daarbij de intuïtie en de kennis van ouders van hun hooggevoelige en hoogbegaafde kind serieus. Dit doen we naar mijn mening nog te weinig. Professionals denken het vaak beter te weten.

Daarnaast denk ik dat de focus te vaak ligt op het moeilijke gedrag. Maar veelal ligt de oplossing in de omgeving of in het systeem waar het kind zich bevindt. Probeer anders te kijken en te denken. Neem bijvoorbeeld een kind met veel bewegingsbehoefte dat niet kan stilzitten in de klas. Waarom maak je de les niet korter voor hem of zorg je voor meer bewegingsactiviteiten? Of ga gewoon wat vaker op een dag naar buiten. Verander de omgeving en het kind verandert mee.

Samenvattend: Ik maak me zorgen over het gebrek aan kennis over hooggevoelige en hoogbegaafde kinderen in het onderwijs en bij hulpverleners. Daarnaast is mijn zorg dat de kosten om te investeren in goede vakbekwame professionals en ervaringsdeskundigen vaak te hoog zijn. Op dit moment zie ik dat de vraag naar zwaardere jeugdhulp steeds groter wordt, wat ook kosten met zich meebrengt.

Zo wordt het bijna onmogelijk om de omslag te maken naar preventie. Er mag daarbij meer worden gekeken naar de samenwerking tussen onderwijs, ouders en jeugdhulp, waardoor er echt maatwerk kan worden geleverd. En door preventief samen te werken met de juiste vakbekwame mensen kunnen er uiteindelijk heel wat kosten worden bespaard! ●

Margriet Schouten is integratief kinder- en jeugdtherapeute en heeft een kinder- en jeugdpraktijk in Driebergen (kinderpraktijk-margriet.nl).

Ze geeft therapie en coaching voor kinderen, pubers, jongvolwassenen en ouders, is EMDR-therapeute en begeleidt kinderen die hooggevoelig, hoogbegaafd en vaak beelddenkers zijn. Daarnaast is zij ervaren in systemisch werken door middel van systemische oudergesprekken en familieopstellingen met gezinnen.